

Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Analysis on Gifted Children's Coping With Anger and Decision Making Skills Based on Various

Evren Ersoy¹, Araştırma Görevlisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, ersoyevren2005@hotmail.com
 Mehmet Engin Deniz, Profesör Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, edeniz@yildiz.edu.tr

ÖZ. Bu araştırmanın amacı Bilim ve Sanat Merkezleri'ne devam eden üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada tarama (betimsel) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da bulunan üç farklı Bilim ve Sanat Merkezi'nde öğrenim gören toplam 276, 5.6.7 ve 8. Sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada Ersoy ve Deniz (2015) tarafından geliştirilen Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmış, veriler SPSS 22.0 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma becerisi ve karar verme becerisi boyutlarının anne ve baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne-babanın hayatta olup olmaması ve anne-babanın medeni durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; buna karşılık cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli çocuklar, öfkeyle başa çıkma, karar verme, BİLSEM

ABSTRACT. The purpose of this study is to examine gifted children's abilities of coping with anger and decision making skills with regards to various variables in the Science and Arts Centers (BILSEM). The screening (descriptive) model was used in the study. The sample of the study consisted of 276 5th, 6th, 7th and 8th grade students studying in three different Science and Arts Centers in Istanbul. The Scale for Gifted Children's Coping with Anger and Decision Making Skills and the Personal Interview Form developed by Ersoy and Deniz (2015) were used in the study. The data was analyzed through the SPSS 22.0 statistical software. According to results, gifted children's coping with anger and decision making skills dimensions do not differ significantly according to the educational status of the parents, number of siblings, income level, parents' being alive and their marital status; however, the dimensions differed significantly for the gender variable.

Keywords: Gifted children, coping with anger, decision making, BILSEM

SUMMARY

Purpose and significance: The purpose of this study was to examine coping with anger and decision making skills of gifted children who study in Science and Arts Centers with regards to the various variables.

Methods: The screening (descriptive) model was used in this study. The study group of the study was selected through simple random sampling method. The sample of the study consisted of 276 5th, 6th, 7th and 8th grade students studying in the three different Science and Arts Centers in Istanbul. The Scale for Gifted Children's Coping with Anger and Decision Making Skills developed by Ersoy and Deniz (2015) was used in the study. The study data were analyzed through the SPSS 22.0 statistical software.

Results, discussion and conclusions: According to the results, it is evident that gifted children's coping with anger and decision making skills' sub-dimensions do not differ significantly according to the educational status of the parents, number of siblings, income level, parents' being alive and their marital status; however, they significantly differed for the gender variable. Similar results were observed in different studies.

¹ Sorumlu yazar

GİRİŞ

Ergenlik döneminde bireyin sosyal becerilere sahip olması ve bu becerileri etkin bir şekilde kullanması oldukça önemlidir. Bu dönem, çocukluktan farklı olarak kişisel ödev ve sorumlulukların yerine getirilmesinin gerektiği ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesinin beklenildiği gelişimsel bir dönemdir. (Gülaçtı, 2009; Hummel ve Gross, 2001). Ergenlik döneminin başı olan erinlik dönemi ise, bireyin dış dünyaya ilgisinin artmaya başladığı ve değerlendirme kriterleri arasına dış dünyanın da girdiği bir dönemdir (Kulaksızoğlu, 2015). Geçiş evresi olan erinlik döneminde iyi bir iletişim kurulamadığı ve gerekli beceriler kazanılmadığı zaman zaten bocalama evresi olan ergenlik döneminde birey hem kimlik karmaşası yaşayacak hem de çevresiyle çatışma ihtimali yükselecektir (Ersoy, 2013; Geçtan, 2010). Bundan dolayı erinlik döneminde, çocukların hem kimlik kazanması hem de beceriler geliştirmesi önemlidir. Ayrıca bu dönem birçok alanda normal çocuklardan farklı bazı özelliklere sahip üstün yetenekli çocuklar için ayrı bir önem arz etmektedir (Clark, 2002).

Üstün Yetenekli Çocuk, bir veya birden çok yetenek alanında yaşlılarından çok üstün performans gösteren ya da gizil güce sahip olan ve diğer alanlarda da ortalama düzeyde özelliklere sahip olan çocuktur (Ataman, 2009). Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2007)'nde ise üstün yetenekli çocuk; Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlılarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu çocuklar toplumda % 1-2 oranında bulunmaktadır (Hallahan & Kauffman, 2006). Üstün yetenekli çocukların duygusal özellikleri ve ihtiyaçları normal zekâyâ sahip akranlarına göre daha yoğundur (Oğurlu ve Yaman, 2010). Ayrıca üstün yetenekli çocukların normal akranları ile karşılaştırıldığında zihinsel, sosyal, kişilik ve fiziksel boyutlarda daha farklı bir gelişim süreci içerisinde oldukları alandaki pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Clark, 2002; Hökeleki ve Gündüz, 2004). Bu çocukların duygusal ve sosyal deneyimleri hem içsel hem dışsal faktörlerden etkilenmektedir. Üstün yetenekli çocuk, dışsal çevreyle iletişime geçtikçe farklılıklarına karşı tutum ve buldukları sosyal ortam gibi faktörler de sosyal ve duygusal deneyimlerini etkilemektedir (Schmitz ve Galbraith, 1985). Öte yandan olaylara bakış açıları, düşünme biçimleri, tepkileri, ilgileri akranlarına göre farklı olan üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri de akranlarından farklı olabilmektedir (Emir ve Acar, 2007; Ersoy, 2015).

Üstün yetenekli çocuklar öfkeyle başa çıkabilmede önemli bir değişken olarak kabul edilen empatik eğilimlere sahiptirler. (Doğan, Üngüren, ve Algür, 2010; Silverman, 1994). Öfke kavramı engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma vb. durumlarda hissedilen ve genellikle öfke konusu olan nesne–kişiye yönelik saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun olumsuz bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2001). Saldırganlık kavramı ise diğer canlı ve nesnelere incitmeye yönelik rahatsız edici davranış ve eylem olarak ifade edilmektedir (Friedman, Sears, ve Carlsmith, 2003). Tanımlarda öfkenin bir duygu saldırganlığın ise bir davranış olduğu görülmektedir. Ayrıca kişinin saldırgan tutumun sadece bir davranıştan ibaret olmadığı buna öfkenin eşlik ettiği uzmanlarca belirtilmektedir (Gergen ve Gergen, 2014). İnsanların öfke ifade tarzları incelendiğinde genellikle sevmedikleri kişilere karşı çok daha fazla öfkelendikleri, öfkelerini ise daha çok yakın çevrelerine gösterdikleri görülmüştür (Kısaç, 1997).

İnsanların bebeklikten yaşlılığa kadar her dönemde karşısına çıkan engellenmeler vardır. Bu engellenmeler zaman içerisinde bireylerin öfke duygusunu yaşamasına neden olabilir. Çocukluk döneminde eğitim, yasaklar, ergenlik döneminde bağımsız olma ama bir taraftan yetişkin desteğine olan ihtiyaç, yetişkinlik döneminde rekabet, reddedilme yaşlılık döneminde ise yaşamın getirdiği belirsizlik, yaşlanmanın getirdiği sınırlılıklar, engellenme ve öfke duygularına yol açar (Baltaş ve Baltaş, 2015). Üstün yetenekli bireylerin akranlarına göre karar vermede çok önemli faktörler olan daha güçlü bir analiz yapabilme, soyut düşünebilme, akıl yürütebilme ve düşünme becerilerini etkin bir şekilde kullanılma gücüne sahiptir (Ataman, 2004; Colangelo ve Davis, 2002; Renzulli, 1990). Dolayısıyla akranlarına göre karar verme becerilerinin daha gelişmiş olması beklenmektedir. Benzer şekilde Emir ve Acar (2007) üstün yetenekli öğrencilerin karar verme beceri puanlarının normal öğrencilerin karar verme beceri puanlarına anlamlı düzeyde

yüksek olduğunu saptamıştır. Karar verme, seçilen çeşitli amaçlara ulaştıracak yollar, araçlar ve imkânlar arasında seçim ve tercih yapmakla ilgili zihinsel, bedensel ve duygusal süreçlerin toplamıdır (Kevük ve Kevük, 2008). Kökdemir (2003), karar verme davranışını bireylerin günlük yaşantı içerisinde sık sık belirsizlik durumu ile karşılaşmaları ve karşılaştıkları durum içerisinde de kendisine uygun olan en iyi davranışı ya da daha kısıtlı olanı seçme konusunda eğilimde bulunma olarak açıklamıştır. Bireyin almış olduğu kararların içeriği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemi ve karar alınması gereken konunun özelliklerine değişiklik gösterebilmektedir. Birey içinde bulunduğu durumdaki bütün seçenekleri değerlendirir ve kendisi için hangisi iyi ise onu seçer (Özel, 2009). Tetik (2013) bu durum sonucunda verdiğimiz kararların sorumluluğunu almayı ve sonuçlarının kabul edilmesi gerektiğini ifade eder.

Yapılan çalışmalar üstün yetenekli bireylerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin akranlarına oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Fletcher ve Speirs Neumeister, 2012; Hewitt et al., 2002). Sahip oldukları mükemmeliyetçi yapı üstün yetenekli bireylerin öfke durumlarını ve karar verme becerilerini etkileyebilmektedir. Bu bireylerin sahip olduklarını mükemmeliyetçilik öfkelerini bastırmalarına ve sağlıklı bir şekilde baş edememelerine neden olabilmektedir (Hewitt et al., 2002). Ayrıca mükemmeliyetçi kişilik yapıları üstün yetenekli bireylerin “doğru” ile “yanlış” arasında pek çok derece bulunabileceğini düşünmeden, olayları sadece doğru ve yanlış olarak sınıflamalarına ve karar verme durumlarında farklı alternatifleri görememelerine neden olabilmektedir. Bu düşünce tarzı ayrıca öfke yaşamalarına da neden olabilmektedir (Leana-Taşçılar ve Kanlı, 2014).

Alinyazında belirtildiği gibi üstün yetenekli çocukların sosyal, duygusal ve kişilik gelişiminde öfkeyle başa çıkma ve karar verme ayrı bir öneme sahiptir. Dünya’da bu konularda yapılan çalışma sayısı fazla olmasına rağmen Türkiye’de yapılan çalışma sayısı yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle araştırmanın amacı üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi, anne-babanın hayatta olup olmaması ve anne-babanın medeni durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek şeklinde belirlenmiştir. Bu çalışma ile BİLSEM’de öğrenim gören üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerine sebep olan etkenlerin ve bu konuda neler yapılacağına tartışılmasına imkân sağlanacağı düşünülmektedir. Temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır.

1. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri babanın eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
4. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?
5. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri ailelerin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
6. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri anne ve babanın hayatta olup olmamasına göre farklılık göstermekte midir?
7. Üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri anne ve babanın medeni durumuna göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada tarama (betimsel) modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlihazırda var olan durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Creswell, 2013; Karasar, 2014). Tarama modeli, bireylerin, grupların veya fiziksel ortamların özelliklerini özetlediği için eğitim alanındaki araştırmalarda en yaygın kullanılan modeldir (Büyükoztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, ve Karadeniz, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışma grubunu, İstanbul ilinde bulunan üç farklı BİLSEM’de 5.6.7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören toplam 276 öğrenci oluşturmaktadır. Grubun genel yapısına ilişkin bilgiler tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Bazı Değişkenlere İlişkin Bulguları

Cinsiyet	N	Yüzde(%)
Erkek	148	53.6
Kadın	128	46.4
Sınıf Düzeyi		
5. sınıf	158	57.2
6. sınıf	53	19.2
7. sınıf	33	12.0
8. sınıf	32	11.6
Anne Eğitim Durumu		
İlkokul	22	8.0
Ortaokul	16	5.8
Lise	60	21.7
Üniversite	122	44.2
Lisansüstü	56	20.3
Baba Eğitim Durumu		
İlkokul	14	5.1
Ortaokul	18	6.5
Lise	48	17.4
Üniversite	137	49.6
Lisansüstü	59	21.4
Eğitim Aldığı Merkez		
Ataşehir	38	13.8
Bahçelievler	121	43.8
Beşiktaş	117	42.4
Kardeş Sayısı		
Tek çocuk	44	15.9
2 Kardeş	174	63.0
3 Kardeş	43	15.6
4 Kardeş ve Üstü	15	5.4
Gelir Düzeyi		
Düşük	5	1.8
Orta	230	83.3
Yüksek	41	14.9
Anne-babanın sağ-ölü durumu		
Sağ	271	98.2
Ölü	5	1.8
Anne-babanın medeni durumu		
Evli	269	97.5
Boşanmış	7	2.5
Toplam	276	100

Öğrencilerin 148’i (%53.6) erkek, 128’i (%46.4) ise kadındır. Öğrencilerin 158’i (%57.2) 5. Sınıfa, 53’ü (%19.2) 6. Sınıfa, 33’ü (%12) 7. Sınıfa ve 32’si (%11.6) 8. Sınıfa gitmektedir.

Öğrencilerin annelerinin 22'si (%8) ilkokul, 16'sı (%5.8) ortaokul, 60'ı (%21.7) lise, 122'si (%44.2) Üniversite ve 56'sı (%20.3) ise Lisansüstü mezunudur. Öğrencilerin babalarının 14'ü (%5.1) ilkokul, 18'i (%6.5) ortaokul, 48'i (%17.4) lise, 137'si (%49.6) Üniversite ve 59'u (%21.4) ise Lisansüstü mezunudur. Öğrencilerin 38'i (%13.8) Ataşehir BİLSEM'de, 121'i (%43.8) Bahçelievler BİLSEM'de ve 117'si (%42.4) Beşiktaş BİLSEM'de eğitim görmektedir. Öğrencilerin 44'ü (%15.9) tek çocuk, 174'ü (%63) 2 kardeş, 43'ü (%15.6) 3 kardeş ve 15'i (%5.4) ise 4 ve daha fazla kardeşlidir. Öğrencilerin 5'i (%1.8) düşük gelir grubunda olduğunu, 230'u (%83.3) orta gelir grubunda olduğunu, 41'i (%14.9) ise yüksek gelir grubunda olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin 271'i (%98.2) anne ve babasının sağ olduğunu, 5'i (%1.8) ise anne veya babasının öldüğünü belirtmiştir. Öğrencilerin 269'u (%97.5) anne ve babasının evli ve 7'si (%2.5) ise boşanmış olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Örneklemi oluşturan öğrencileri çeşitli yönleri ile tanımak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu 7 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular, araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi sağlamaktadır. Bu sorular şunlardır; öğrencinin; cinsiyeti, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin algılanan gelir düzeyi, anne-babanın hayatta olup olmaması ve anne babanın medeni durumu ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Üstün Yetenekli Çocuklarda Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerileri Ölçeği

Araştırmada, üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerini belirleyebilmek için Ersoy ve Deniz (2015) tarafından geliştirilen Üstün Yetenekli Çocuklarda Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerileri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek toplamda 16 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerisidir. Öfkeyle başa çıkma becerisi alt boyutu 11 madde ve karar verme becerisi alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte öfkeyle başa çıkma becerisi alt boyutundan alınan düşük puan öfkeyle başa çıkma becerisinin yüksek olduğunun göstergesi kabul edilmektedir. Ölçekte karar verme becerisi alt boyutundan alınan yüksek puan karar verme becerisinin yüksek olduğunun göstergesi kabul edilmektedir.

Üstün Yetenekli Çocuklarda Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerileri Ölçeğinin güvenilirliğinin iç tutarlık katsayıları; öfkeyle başa çıkma becerisi için .88 ve karar verme becerisi için, .73 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .54 ile .78 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları öfkeyle başa çıkma alt ölçeği için .88 ve karar verme için .70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde-toplam korelasyonlarının .44 ile .72 arasında değiştiği görülmüştür (Ersoy ve Deniz, 2015).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Uygulamanın yapılabilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 13.01.2015 tarih ve (IRB# MEB-357908) sayılı izin alınmıştır. Uygulanacak merkezlerdeki idarecilere bilgi verilmiş ve öğretmenlerden yardım alınmıştır. Uygulama yapılan çocuklar random seçim yöntemiyle belirlenmiştir. Toplanan veriler gönüllük ilkesine göre toplanmıştır. Her uygulamadan önce araştırma konusu öğrencilere ifade edilmiştir. Öğrencilerin cevaplamaları içtenlikle yapmaları için araştırmanın amacı, önemi, kişisel kimlik bilgilerin gerekli olmadığı ve verilerin gizli tutulacağı öğrencilere aktarılmıştır. Ayrıca veri toplama araçlarının nasıl yanıtlanacağına ilişkin de açıklama yapılmıştır. Öğrencilerin cevaplamayı yaklaşık 25 dakikada yaptıkları gözlenmiştir. Araştırmanın verileri SPSS 22.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Analizlerde, üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Bağımsız Gruplar T Testi kullanılmıştır. Üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal Wallis H analizi kullanılmıştır. Ayrıca alt

problemden olan üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin anne ve babanın hayatta olup olmaması ve anne babanın medeni durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney-U analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin bazı değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Cinsiyete Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 2’de üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız örneklem T Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 2. *Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi*

Durum	Grup	N	$\bar{x}$	SS	Sh $_{\bar{x}}$	t Test		
						t	Sd	p
Öfkeyle Başa Çıkma	Kadın	128	1.64	.51	.05	-2.44	274	.02
	Erkek	148	1.80	.58	.05			
Karar Verme	Kadın	128	3.30	.55	.05	2.31	274	.02
	Erkek	148	3.15	.53	.04			

Tablo 2’de katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut ortalamaları kadınlarda 1.64 iken erkeklerde 1.80 olarak tespit edilmiştir. Grupların aritmetik ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -2.44$; $p < .05$). Kadınların öfkeyle başa çıkma becerileri erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır. Karar verme becerileri alt boyutunda ise kadınlarda 3.30 iken erkeklerde 3.15 olarak tespit edilmiştir. Grupların aritmetik ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = 2.31$; $p < .05$). Diğer bir ifadeyle Kadınların karar verme becerileri erkeklere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4’te üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 3. *Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Analizi*

<i>Puan</i>	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Öfkeyle Başa Çıkma	İlkokul	22	150.20	4.24	4	.375
	Ortaokul	16	118.78			
	Lise	60	125.43			
	Üniversite	122	140.27			
	Lisansüstü	56	149.68			
	Toplam	276				
Karar Verme	İlkokul	22	144.91	5.32	4	.257
	Ortaokul	16	143.91			
	Lise	60	140.28			
	Üniversite	122	145.59			
	Lisansüstü	56	117.08			
	Toplam	276				

Tablo 3'te katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları annenin eğitim düzeyine göre ilkökul mezunları için 150.20, ortaokul mezunları için 118.78, lise mezunları için 125.43, üniversite mezunları için 140.27 ve lisansüstü mezunları için 149.68 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 4.24$; $p>.05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları annenin eğitim düzeyine göre ilkökul mezunları için 144.91, ortaokul mezunları için 143.91, lise mezunları için 140.28, üniversite mezunları için 145.59 ve lisansüstü mezunları için 117.08 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 5.32$; $p>.05$).

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4'te üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 4. *Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Analizi*

<i>Puan</i>	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Öfkeyle Başa Çıkma	İlkokul	14	118.68	2.23	4	.693
	Ortaokul	18	159.89			
	Lise	48	136.06			
	Üniversite	137	139.08			
	Lisansüstü	59	137.31			
	Toplam	276				
Karar Verme	İlkokul	14	147.64	.39	4	.983
	Ortaokul	18	135.94			
	Lise	48	141.31			
	Üniversite	137	138.47			
	Lisansüstü	59	134.89			
	Toplam	276				

Tablo 4'te katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları babanın eğitim düzeyine göre ilkökul mezunları için 118.68, ortaokul mezunları için 159.89, lise mezunları için 136.06, üniversite mezunları için 139.08 ve lisansüstü mezunları için 137.31 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 2.23$; $p>.05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları babanın eğitim düzeyine göre ilkökul mezunları için 147.64, ortaokul mezunları için 135.94, lise mezunları için 141.31, üniversite mezunları için 138.47 ve lisansüstü mezunları için 134.89 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= .39$; $p>.05$).

Kardeş Sayısına Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 5'te üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 5. Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Kardeş Sayısına Değişkenine Göre Analizi

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Öfkeyle Başa Çıkma	Tek çocuk	44	141.27	1.70	3	.638
	2 Kardeş	174	135.39			
	3 Kardeş	43	139.86			
	4 Kardeş/üstü	15	162.53			
	Toplam	276				
Karar Verme	Tek çocuk	44	152.48	2.49	3	.477
	2 Kardeş	174	138.64			
	3 Kardeş	43	127.12			
	4 Kardeş/üstü	15	128.53			
	Toplam	276				

Tablo 5'te katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları kardeş sayısına göre tek çocuk için 141.27, 2 kardeş için 135.39, 3 kardeş için 139.86 ve kardeş/üstü için 162.53 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 1.70$; $p>.05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları kardeş sayısına göre tek çocuk için 152.48, 2 kardeş için 138.64, 3 kardeş için 127.12 ve 4 kardeş/üstü için 128.53 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 2.49$; $p>.05$).

Gelir Düzeyine Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 6'da üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 6. Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Gelir Düzeyine Değişkenine Göre Analizi

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Öfkeyle Başa Çıkma	Düşük	5	177.20	1.72	2	.424
	Orta	230	135.87			
	Yüksek	41	145.12			
	Toplam	276				
Karar Verme	Düşük	5	125.90	.39	2	.821
	Orta	230	137.69			
	Yüksek	41	144.60			
	Toplam	276				

Tablo 6'da katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları gelir düzeyine göre düşük gelir düzeyine sahip olanlar için 177.20, orta gelir düzeyine sahip olanlar için 135.87 ve yüksek gelir düzeyine sahip olanlar için 145.12 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 1.72$; $p>.05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları gelir düzeyine göre düşük gelir düzeyine sahip olanlar için 125.90, orta gelir düzeyine sahip olanlar için 137.69 ve yüksek gelir düzeyine sahip olanlar için 144.60 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2= .39$; $p>.05$).

Anne ve Babanın Hayatta Olup Olmamasına Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 7'de üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin anne ve babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 7. Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Anne ve Babanın Hayatta Olup Olmaması Değişkenine Göre Analizi

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Öfkeyle Başa Çıkma	Anne-Baba sağ	271	137.35	37222	366	-1.765	.078
	Anne veya Baba ölü	5	200.80	1004			
	Toplam	276					
Karar Verme	Anne-Baba sağ	271	138.78	37609.5	601.5	-.433	.665
	Anne veya Baba ölü	5	123.30	616.5			
	Toplam	276					

Tablo 7'de katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları anne ve babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre anne-babası sağ olanlar için 137.35 ve anne veya babası ölü olanlar için 200.80 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -1.765$; $p>.05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları anne ve babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre anne-babası sağ olanlar için 138.78 ve anne veya babası ölü olanlar için 123.30 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -.433$; $p>.05$).

Anne ve Babanın Medeni Durumuna Göre Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 8’de üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin anne ve babanın medeni durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U Testi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 8. *Üstün Yetenekli Çocukların Öfkeyle Başa Çıkma ve Karar Verme Becerilerinin Anne ve Babanın Medeni Durumu Değişkenine Göre Analizi*

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
Öfkeyle Başa Çıkma	Evli	269	138.30	37202.5	887.5	-.260	.795
	Boşanmış	7	146.21	1023.5			
	Toplam	276					
Karar Verme	Evli	269	137.89	37091.5	776.5	-.797	.425
	Boşanmış	7	162.07	1134.5			
	Toplam	276					

Tablo 8’de katılımcıların öfkeyle başa çıkma alt boyut sıralama ortalamaları anne ve babanın medeni durumuna göre evli olanlar için 138.30 ve boşanmış olanlar için 146.21 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -.260$; $p > .05$). Karar verme alt boyut sıralama ortalamaları anne ve babanın medeni durumuna göre evli olanlar için 137.89 ve boşanmış olanlar için 162.07 olarak tespit edilmiştir. Grupların sıralama ortalamaları arasında tespit edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -.797$; $p > .05$).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırma BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerini bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır.

Üstün yetenekli çocukların cinsiyetleri açısından öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri değerlendirildiğinde, hem öfkeyle başa çıkma alt boyutunda hem de karar verme becerileri alt boyutunda çocukların cinsiyetleri arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. Kadınların öfkeyle başa çıkma becerileri erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır. Kadınların karar verme becerileri de erkeklere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gönültaş (2013) ve Soyaldın (2007)’ın yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin sürekli öfke puanları erkek öğrencilerin sürekli öfke puanlarından düşük bulunmuştur. Yöndem ve Bıçak (2008) kızların içe yönelik ve dışa yönelik öfke düzeylerinin erkeklere göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gündoğdu (2010) ise araştırmasında kızların fiziksel saldırganlık puan ortalamaları erkeklerin fiziksel saldırganlık puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmaların yanı sıra cinsiyet değişkeni açısından öfke düzeylerinin farklılaşmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Boman, 2003; Fiyakalı, 2008; Gülveren, 2008).

Bozgeyikli (2004) cinsiyetin mesleğe karar verme özyeterliliğinin en güçlü yordayıcılarından biri olduğunu ifade etmiştir. Kuzgun (1992) yaptığı çalışmada, kadınların mantıklı-sistemik, bağımlı ve karar stratejilerini erkeklerden daha fazla kullandıkları; erkeklerin ise içtepisel karar stratejisini daha çok kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Mau (2000) kadınların bağımlı karar verme ve Kesici (2002) ise mantıklı karar verme stratejisini erkeklerden daha fazla kullandığını belirlemiştir. Fakat Yazıcıoğlu (2008)’nin yaptığı çalışmada erkeklerin mesleki karar verme yönünde öne çıktığı ve Gati, Landman, Davidovitch, Asulin-Peretz, ve Gadassi (2010) araştırmalarında ise, kadınların mesleğe karar vermede erkeklerden daha fazla çaba sarf ettikleri ancak son kararı vermede erkeklerin daha hızlı karar verme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, anne ve babanın hayatta olup olmaması, anne ve babanın medeni durumu açısından öfkeyle başa çıkma ve karar

verme becerileri değerlendirildiğinde, hem öfkeyle başa çıkma alt boyutunda hem de karar verme becerileri alt boyutunda farklılık anlamlı bulunmamıştır. Gönültaş (2013)'ın yaptığı araştırmada, öğrencilerin sürekli öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfkeden alınmış puan ortalamaları arasında annenin eğitim durumu değişkenine göre farklılık anlamlı bulunmamıştır. Kanoğlu (2008) çalışmasında da, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları arasında fark anlamlı çıkmamıştır. Şahin (2010) anne eğitim düzeyleriyle karar stratejileri ölçeğinin bağımlı, içtepisel, ve kararsızlık alt boyutları arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, mantıklı-sistemik alt boyutuyla anne eğitim düzeyi arasındaysa anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tiryaki (1997) anne eğitim düzeyleri ile öğrencilerin karar stratejileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Fiyakalı (2008)'nın yaptığı araştırmada, baba eğitim düzeyiyle sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır. Gönültaş (2013) ve Olmuş (2001)'un çalışmalarında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şahin (2010) öğrencilerin baba eğitim düzeyleriyle karar stratejileri ölçeğinin Mantıklı-Sistemik ve bağımlı alt boyutları arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, içtepisel ve kararsızlık alt boyutlarıyla babalarının eğitim düzeyi arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tiryaki (1997) ise öğrencilerin baba eğitim düzeyleriyle karar stratejileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bekçi (2006) yaptığı araştırmada tek çocuklar, üç ve dört kardeş olanlara göre, tek çocuk ve iki kardeş olanlar ise beş ve daha fazla kardeşe sahip olanlara göre daha az öfke yaşadıklarını belirtmişlerdir. Baygöl (1997) kardeş sayısının artması içe yönelik öfkeyi arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Riggio (2004) yaptığı araştırmada, anne babası boşanmış çocukların; büyük kardeşlerinin daha fazla sorumluluk almakta, karar verme becerilerin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kuruoğlu (2009) yaptığı çalışmada, ailenin gelir düzeyine göre öğrencilerin öfke ifade tarzları arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır. Gönültaş (2013)'ın çalışmasında da sürekli öfke puanları ile ailenin gelir düzeyine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Farklı çalışmalarda da sonuçlar tutarlılık göstermektedir (Büyükbayraktar, 2011; Gündoğdu, 2010; Kula, 2012). Şahin (2010) öğrencilerin gelir düzeyleriyle karar stratejileri ölçeğinin Mantıklı-Sistemik ve içtepisel ve kararsızlık alt boyutları arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, bağımlı alt boyutuyla babalarının eğitim düzeyi arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmaya göre gelir düzeyi orta olan öğrenciler, gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerden daha az bağımlı karar stratejisini kullanmaktadırlar. Köse (2002) ise araştırmasında gelir düzeyini yüksek algılayan öğrencilerin gelir düzeyini orta algılayan öğrencilerden içtepisel karar verme stratejisini ve kararsızlık stratejisini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Güleç (2002) çalışmasında öğrencilerin bastırılmış öfkeleri ve öfke kontrolleri puan ortalamaları arasında anne babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gönültaş (2013) öğrencilerin sürekli öfke puan ortalamaları arasında anne ve babanın sağ ya da ölü olma durumu değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yıldırım (2006) araştırmasında, öğrencilerin sürekli öfke puan ortalamaları arasında anne babanın medeni durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmiştir. Kanoğlu (2008) ve Tambağ (2004)'ün araştırmalarında da anne babası boşanmış öğrencilerin sürekli öfke puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öneriler

Okullarda ve BİLSEM'lerde uzman kişiler tarafından üstün yetenekli öğrencilere öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri konusunda grup etkinlikleri ve seminer çalışmaları yapılabilir. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da üstün yetenekli çocuklara ve velilerine öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri konusunda üstün yetenekli çocukların yaş sevelerini dikkate alarak uzman kişiler tarafından seminer verdirilebilir. Ayrıca okullarda ve BİLSEM'lerde çalışan psikolojik danışmanlar, öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileri düşük öğrencilerle görüşerek birebir rehberlik ve grup rehberliği yapabilir. Bu öğrencilerin velilerine yönelik seminer çalışmaları yapılarak üstün yetenekli çocukların öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin nasıl bir aile ortamında sağlıklı verilebileceği anlatılabilir. Araştırma BİLSEM'e devam eden ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. BİLSEM'e devam eden ilkokul ve lise öğrencileriyle benzer çalışmalar yapılabilir. Öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerileriyle ilgili

deneysel çalışmaların yapılarak üstün yetenekli öğrencilerin öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerini artırıcı eğitim programlarının uygulanması ve bu programların etkilerinin incelenerek yaygınlaştırılması sağlanabilir. Öfkeyle başa çıkma ve karar verme becerilerinin çocukluk döneminde kazanılması daha kolay olduğundan bu konu ile ilgili yapılacak çalışmaların çocukluk döneminden itibaren yapılması daha sonraki dönemlerde karşılaşılabilecek problemleri en aza indirebilir.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. (2004). *Üstün yetenekli/zekalı çocuk ile yaşamak*. Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ataman, A. (2009). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş: Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Baltaş, A., & Baltas, Z. (2015). *Stress ve başa çıkma yolları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Baygöl, E. (1997). *Ergenin öfke tepkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- Boman, P. (2003). Gender differences in school anger. *International Education Journal*, 4(2), 71-77.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221-234.
- Budak, S. (2001). *Psikoloji sözlüğü: Bilim ve Sanat Yayınları*.
- Büyükbayraktar, Ç. (2011). *Üniversite öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve öfke ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., & Karadeniz, Ş. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school*. Upper Saddle River, NJ: Merrill: Prentice Hall.
- Colangelo, N., & Davis, G. A. (2002). *Handbook on gifted education*. Allyn & Bacon, Boston.
- Creswell, J. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Doğan, H., Üngüren, E., & Algür, S. (2010). Öfke ve empati ilişkisine yönelik otel zincirinde bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 277-298
- Emir, S., & Acar, S. (2007). Zeka-Liderlik ilişkisi: Üstün Zekalı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerinin Karşılaştırılması. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 189-201.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul
- Ersoy, E., & Deniz, M. E. (2015). 21. yüzyılda gelişen PDR ve alt uzmanlık alanları. XIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, 7-9 Ekim 2015, Mersin. *Bildiri Özetleri Kitabı*.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Fletcher, K. L., & Speirs Neumeister, K. L. (2012). Research on perfectionism and achievement motivation: Implications for gifted students. *Psychology in the Schools*, 49(7), 668-677.
- Friedman, J., Sears, D., & Carlsmith, J. (2003). *Sosyal Psikoloji (çeviren: Ali Dönmez)*. Ankara: İmge Yayınevi
- Gati, I., Landman, S., Davidovitch, S., Asulin-Peretz, L., & Gadassi, R. (2010). From career decision-making styles to career decision-making profiles: A multidimensional approach. *Journal of Vocational Behavior*, 76(2), 277-291.
- Geçtan, E. (2010). *Psikanaliz ve Sonrası*, 14. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Gergen, K., & Gergen, M. (2014). *Historical Social Psychology (Psychology Revivals)*: Psychology Press.
- Gönültaş, O. (2013). *Ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal beceri eğitimine yönelik bir grup rehberliği programının öğrencilerin, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum
- Gülveren, H. (2008). *Lise son sınıf öğrencilerinde iç dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile zeka arasındaki ilişkinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul

- Gündoğdu, R. (2010). 9 Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme Öfke Ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 257-276.
- Hallahan, D. P., & Kauffman, J. M. (2006). *Exceptional learners: Introduction to special education*. USA: Allyn and Bacon.
- Hewitt, P. L., Caelian, C. F., Flett, G. L., Sherry, S. B., Collins, L., & Flynn, C. A. (2002). Perfectionism in children: Associations with depression, anxiety, and anger. *Personality and Individual Differences*, 32(6), 1049-1061.
- Hökelekli, H., & Gündüz, T. (2004). *Üstün yetenekli çocukların karakter özellikleri ve değerler eğitimi: Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları
- Hummel, R. M., & Gross, A. M. (2001). Socially anxious children: An observational study of parent-child interaction. *Child & Family Behavior Therapy*, 23(3), 19-40.
- Kanoğlu, E. (2008). *Lise öğrencilerinin öfke düzeyleri ve öfke ifadelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (26.Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Kesici, Ş. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Kevük, M., & Kevük, S. (2008). *İşletme yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kısaç, İ. (1997). *Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Köse, A. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik 1. sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kula, T. (2012). *Ergenlerde öfke duygusu, benlik algısı, Tanrı algısı, suçluluk ve utanç duyguları açısından bir değerlendirme: Diyarbakır örnekleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Kuruoğlu, D. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri, Öfke İfade Tarzları İle Obsesif Kompulsif Semptomları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul
- Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: Geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği. s, 161-170.
- Leana-Taşçılar, M. Z., & Kanlı, E. (2014). Investigation of Perfectionism and Self-Esteem Scores of Gifted and Average Students. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47(2), 1-20.
- Mau, W.-C. (2000). Cultural differences in career decision-making styles and self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 57(3), 365-378.
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. (2007). Tebliğler Dergisi. Sayı, 2593.
- Oğurlu, Ü., & Yaman, Y. (2010). Üstün zekâli/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 213-223.
- Olmuş, G. (2001). *Ergenlerin, aile içi psikolojik örüntülere göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Özel, M. (2009). *Ergenlerin denetim odaklarına ve algıladıkları ebeveyn çocuk yetiştirme tutumuna göre karar verme biçimlerinin incelenmesi: Darıca ilçesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul
- Renzulli, J. S. (1990). A practical system for identifying gifted and talented students. *Early Child Development and Care*, 63(1), 9-18.
- Riggio, H. R. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships*, 11(1), 99-114.
- Schmitz, C. C., & Galbraith, J. (1985). *Managing the social and emotional needs of the gifted: A teacher's survival guide*. Free Spirit Pub.
- Silverman, L. K. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 17(2), 110-116.
- Soyaldın, S. Z. (2007). *Orta öğretim öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Şahin, K. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul
- Tambağ, H. (2004). *Aileleri ile birlikte ve yetiştirme yurtlarında yaşayan adölesanların öfke ifade etme biçimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Tetik, A. T. (2013). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılan probleme dayalı öğrenme yönteminin öğrencilerin karar verme becerisine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur
- Tiryaki, M. G. (1997). *Üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yazıcıoğlu, A. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: uzunlamasına bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Yıldırım, E. İ. (2006). *Yetiştirme yurtlarında ve ailelerinin yanında kalan ilköğretim 2.kademe öğrencilerinin çatışma çözme davranışı ile öfke ifade stillerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Yöndem, Z., & Bıçak, B. (2008). *Öğretmen adaylarının öfke düzeyi ve öfke tarzları*. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2, 1-15.